

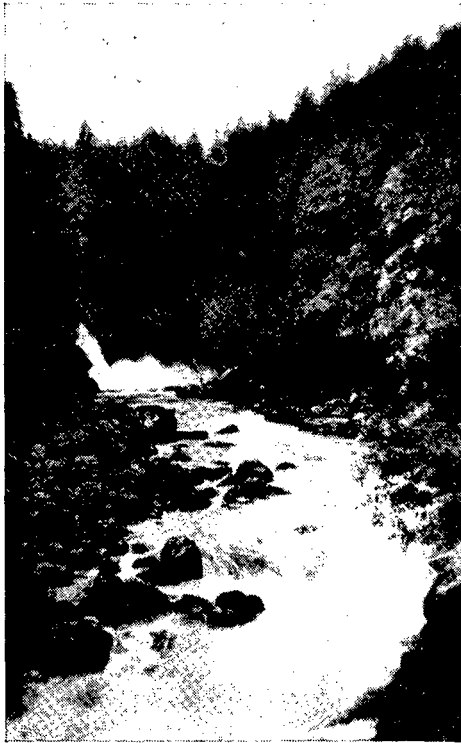
Floristische verkenningen in Vogezen en Jura II

De volgende dag gaan we per trein verder zuidelijk door het prachtige dal van de Doubs naar Besançon, vanwaar we per autobus dwars door de Jura naar Morteau rijden. Het gebergte hier bestaat voornamelijk uit kalk en mergel van de Jura-formatie. De Jura is een woest gebied, met weinig wegen en een betrekkelijk arme bevolking. Merkwaardig zijn de z.g. „cluses”, dwarsdalen, welke de riviererosie in de bergketens heeft uitgeslepen. Ook zijn er interessante karstverschijnselen waar te nemen.

De Jura bestaat eigenlijk uit een aantal trapsgewijs achter elkaar liggende hoogvlakten. Men kan hier uren rondzwerven door de mooiste loof- en naaldbossen. Vanzelfsprekend heeft de Jura weer een typische eigen flora, die herhaaldelijk reminiscenties opwekt aan Zuid-Limburg, maar toch ook weer steeds nieuwe verrassingen in petto heeft. Kalkachtige bodem is blijkbaar zeer gunstig voor de ontwikkeling van een groot aantal planten. Talrijke actieve bacteriën en wormen bevorderen een snelle vorming van organische substantie. Slechts één ding vormt een belemmering voor de plantengroei: de droogte. Nu zijn de kalkplanten hiertegen over het algemeen goed gewapend en zij zijn vaak als echte droogteplanten (xerophieten) te beschouwen. Bovendien hebben zij een uitgebreid wortelsysteem. Men heeft vastgesteld, dat bij 50 typische kalkplanten de gemiddelde diepte van het wortelsysteem ongeveer 10 tot 20 cm bedraagt! Een van de meest imponerende verschijningen van de bergweites is wel *Gentiana lutea*. De plant wordt meestal meer dan een meter hoog en heeft zeer grote en brede bladeren. De bloem is geel en heeft 5 of 6 slippen. De gentiaanwortel, welke in de geneeskunde gebruikt wordt, is afkomstig van deze gele gentiaan. In sommige streken (b.v. Zwarte Woud en Vogezen) werd de plant herhaaldelijk met uitroeiing bedreigd, omdat de wortel, behalve voor de apotheek, ook voor de „Enzianschnaps” gebruikt werd! Gelukkig is *Gentiana lutea* in de Jura nog algemeen. Het vee laat deze trotse plant met rust, zodat zij op bijna ieder weide, maar ook langs de steilste berghellingen is te vinden.

Een van de meest voorkomende planten van Vogezen en Jura is de ons uit Limburg welbekende grootbloemige centaurie (*Centaurea Scabiosa*). Zij houdt van grazige, niet al te vochtige gronden. In de Jura is nog een andere centaurie te vinden, nl. de bergcentaurie (*Centaurea montana*), die bij ons alleen als sierplant bekend is. De bergcentaurie heeft langwerpige, langs de stengel aflopende bladeren en grote bloemen, waarvan de randbloemen blauw zijn, het hart rood-purper. Voor de plantenliefhebber is de tocht van het dorpje Fuans via de Roche du Prêtre naar het Cirque de Consolation werkelijk ideaal te noemen. Langs de weg staat veel veldsalie (*Salvia pratensis*). De blauw-violetten bloemen worden vooral door honingbijen bezocht. De plant is voorzien van een prachtig bestuivingsmechaniek, dat werkt als een hefboom, waardoor de rug van ieder insect, dat de bloem bezoekt, bestoven wordt. Op dezelfde droge plaatsen, waar veldsalie staat, groeien grote massa's echt walstro (*Galium verum*). Zijn familielid, kruiswalstro (*G. cruciata*), treffen we eveneens aan, maar altijd op vochtiger plaatsen. Ook glad walstro (*G. mollugo*) is hier algemeen. Van droge steenachtige plaatsen houdt de tripmadam (*Sedum rupestre ssp. reflexum*). Zo dikwijls als we in de Vogezen het purperen vingerhoedskruid tegenkwamen, zo dik-

wijls zien we in de Jura langs de wegen het geel vingerhoedskruid (*Digitalis lutea*). Evenals *Digitalis purpurea* houdt deze laatste van rotsachtige hellingen. De lichtgele bloemen zijn alle naar een kant gekeerd. Gentianen vonden we, behalve de algemene *Gentiana lutea*, verder betrekkelijk weinig. Alleen op de bergweides van de Roche du Prêtre groeide de kruisgentiaan (*Gentiana cruciata*), die ook in de Haagse duinen voorkomt. De prachtige grote muggenorchis (*Gymnadenia conopsea*) staat in de Jura in niet geringe aantallen langs de wegen. De plant is niet moeilijk te herkennen. Opvallend en kenmerkend zijn de lange sporen van de purperen bloemen, die bijna dubbel zo lang zijn als de vruchtbeginsels. Ook deze vondst is hier niet verwonderlijk. De grote muggenorchis is 'n echte kalkliefhebber. Ook eng-

bloem (*Cynanchum Vincetoxicum*) heeft op vele hellingen een plaatsje veroverd temidden van de duizenden andere kalkplanten. Een van de meest interessante planten is wel de gele monnikskap (*Aconitum vulparia*). Deze plant bevat één van de zwaarste plantengiften nl. aconitine en het schijnt, dat de wilde gele monnikskap veel gevaarlijker is dan onze gekweekte blauwe monnikskap. De bloem bestaat uit vijf gekleurde kelkbladeren, waarvan het bovenste kapvormig is. Binnenin zitten de twee kroonbladeren, die vervormd zijn tot lang gesteelde, spiraalvormig opgerolde honingbakjes. Het is een plant, die voor bestuiving geheel is aangewezen op hommels. Waar geen hommels zijn is deze plant (waarbij geen zelfbestuiving mogelijk is) gedoemd om uit te sterven. De gebieden in de wereld, waar de monnikskap voorkomt, vallen dan ook vrijwel samen met het hommelvegebied. Merkwaardig is, dat de hommels ook bij de gele monnikskap niet altijd legale wegen volgen. De meeste bloemen vertoonden aan de top gaten van „inbraak”. Kwam een nieuwe hommel op zulke bloemen af, dan ging hij soms eerst langs de legale weg naar binnen, maar probeerde dan ook nog via het door zijn voorganger gemaakte gat wat honing te likken. Een aardig plantje, dat vrij veel voorkomt, is de raai (*Galeopsis Ladanum* ssp. *angustifolia*). Mooier nog is de karmijnrode Karthuizer anjer (*Dianthus Carthusianorum*), waarvan het diepe rood, fel contrasteert met het geel, blauw en wit der overige bloemen. Een andere zeldzaamheid uit de Haagse duinen, nl. de driedistel (*Carlina vulgaris*) staat hier veel langs de wegen. Op de lange lijst van distels kwamen we o.m. nog de moesdistel (*Cirsium oleraceum*), de aardedistel (*Cirsium acaule*) met

zijn zeer korte stengel en tenslotte de wollige distel (*Cirsium eriophorum*) te staan. Een heel bijzondere plant is *Astrantia major*, die we op verschillende plaatsen in de Vogezen en Jura tegenkwamen. *Astrantia* heeft een voorkeur voor beschaduwde, betrekkelijk vochtige plaatsen. Het is een scherm-bloemige. De schermpjes zijn echter niet groter dan 2½ tot 4 cm en dragen opvallende rose omwindselbladeren, welke ongeveer even lang zijn als het schermpje. Het is niet te verwonderen, dat *Astrantia* veel als sierplant wordt gebruikt.

Onze reis ging nog verder, nl. naar de Zwitserse Jura, waar we in Chaumont bij Neuchâtel onze intrek namen in het Natuurvriendenhuis. Er zou nog een heel artikel aan de Zwitserse Jura te wijden zijn. Ik zal dit niet doen, maar wil toch nog even enkele van onze meest bijzondere vondsten noemen. De mooiste plant is hier ongetwijfeld de Turkse lelie (*Lilium Martagon*), die dan ook als een beschermde plant beschouwd wordt. De bloemen zijn licht-purper met donkere vlekken en hangen in trossen van drie of meer bloemen. Opmerkelijk was, dat we de Turkse lelie in de Franse Jura geen enkele keer zagen. Onze eerste ontmoeting met deze exotisch-aandoende plant was in de bossen van Chaumont. Ook veel Akelei (*Aquilegia vulgaris*) en kluwen-klokje (*Campanula glomerata*) staat hier. De Akelei was al uitgebloeid, evenals het stinkend nieskruid (*Helleborus foetidus*), óók weer een gifplant, die veel voorliefde heeft voor het kalkgebergte. Onvergetelijk mooi was ook het groepje *Cephalanthera rubra*, het rood bosvogeltje, waarvan de licht-lila orchideeën-bloemen direct opvielen. In grote massa's staan in de bossen ook de typische bladen van *Anemone Hepatica*, het leverbloempje. Verder is er natuurlijk de eenbes (*Paris quadrifolia*), die hier even gewoon is als bij ons het lelietje der dalen. Mijn lange lijst van planten is nog lang niet uitgeput . . . misschien wel het geduld van mijn lezers. Toch zou ik hier nog één ding aan willen toevoegen, nl. de ietwat overbodige raad om óók eens met dit mooie stuk Frankrijk kennis te gaan maken. Geldt dit alleen voor botanici? De geologen kunnen hun hart ophalen aan de kalkfossielen en ook voor vogelaars en entomologen hebben Vogezen en Jura ontzaglijk veel te bieden. Naar ik hoop schrijft een vlinderspecialist nog eens iets over die prachtige vlindersoorten, die in de Jura te vinden zijn!

P. Krug.

Attentie!

Er is, der traditie getrouw, weer een NJN-kalender verschenen, een maandkalender met 12 voortreffelijke natuurfoto's.

Voor de bijzonder lage prijs van f 1,65 te bestellen bij Hans van Hoeftaken. Fred. Hendriklaan 183, den Haag. Of stort eenvoudig f 1,65 op giro 233040 t.n.v. de administrateur van de N.J.N.

Vraagbaak

EEN MIERENHOOP-PROBLEEM.

Omstreeks tien meter van ons kamerraam bevindt zich een rode-bosmierenhoop, waarop soms, tegen zonsondergang, spreuwen of grote lijsters neerstrijken, om — ja, hier komt de moeilijkheid die ik aan de medelezers wil voorleggen. Wat doen ze eigenlijk? Rondtrippelen resp. huppelen: telkens de vleugel iets openen en er met de snavel vluchtig langs strijken en de indruk wekken, dat de mierenhoop een enerverend oord is. Ondanks nauwlettend kijken zag ik nooit, dat ze iets aten, ze woelden trouwens ook nooit, zoals de groene specht. Namen ze een douche in het mieren-zuur, waarmee ze stellig in rijke mate bespoten werden? Een natuurlijke ontluizingsinrichting? Het lijkt wat ver gezocht en ik beveel me bij deze aan voor een betere oplossing.

Dr E. Abma.